

Arbeidsgruppas samlede forslag til politikk

Lik rett til utdanning

Det er fortsatt svært store sosiale, geografiske, etniske og kjønnsforskjeller i rekruttering til høyere utdanning. Hvis sjansene til å ta og fullføre høyere utdanning skal utjevnes, må det legges politisk til rette for det i sterkere grad enn det har vært gjort. Arbeidsgruppa vil derfor sterkt advare mot skolepenger og søknadsgebyrer innen høyere utdanning, også for internasjonale studenter.

Arbeidsgruppa legger ellers til grunn formuleringene i NTLs prinsipp- og handlingsprogram der det heter:

«En gunstig studiefinansiering må sikre at alle har lik rett til utdanning uavhengig av alder, kjønn, økonomi eller sosial situasjon. Elleve måneders studiefinansiering må gjennomføres umiddelbart. For å skape trygghet og forutsigbarhet, må studiefinansieringen knyttes til grunnbeløpet i folketrygden. Stipendandelen av studiestøtten må gradvis økes, og tidligere inngatte studielån avskrives parallelt. Ordninger med lettelser i tilbakebetalingsvilkårene må være fleksible og tilpasses grupper med en vanskelig sosial og økonomisk situasjon. NTL krever en politisk styrt, lav rente på studielån.»

Arbeidsgruppa mener at studentorganisasjonens krav om en studiestøtte på 1,5 G er for beskjedent hvis hensikten er at det skal være mulig å studere på heltid uten støtte fra foreldrene.

For å rette opp den skjeve sosiale rekrutteringen til høyere utdanning vil arbeidsgruppa videre oppfordre LO til å gjenreise kravet om en omfattende etter- og videreutdanningsreform. Arbeidstakerne må få *rettigheter* til betalt permisjon for etter- og videreutdanning (EVU) der slik utdanning er uten studieavgifter for studentene og der finansieringen er et spleiselag mellom arbeidsgiverne, det offentlige og den enkelte.

Arbeidsgruppa mener at sektoren må holdes åpen for voksne studenter som ønsker etter- og videreutdanning, men vil likevel advare mot forslaget om å belønne ekstra institusjoner som klarer å skaffe seg betalte oppdrag utenfra. Det kan føre til at institusjonene i for stor grad vil innrette sin EVU-satsing etter de delene av næringslivet og offentlig sektor som kan betale for seg.

Arbeidsgruppa mener også det må bli enklere for folk som av ulike grunner står utenfor arbeidslivet, å få NAV-støtte til å ta høyere utdanning.

For å rette opp den skjeve sosiale rekrutteringen bør det også utredes mer radikale tiltak, f.eks. systemer for kvotering av og særlig økonomisk støtte til enkelte grupper. Universiteter og høyskoler kan også selv legge til rette for bredere rekruttering ved å gjøre realkompetanse-vurderinger og overgang fra yrkesrettede linjer på videregående og fagskoler enklere. For å sikre fagnivået kan det arrangeres opptaksprøve. For å hjelpe folk fram kan det arrangeres supplerende forberedende kurs.

Arbeidsgruppa mener at særlige tiltak bør settes inn for å rette opp den skjeve kjønnsrekrutteringen i ulike fag, som f.eks. innføring av kjønnspoeng og stipend for å studere det aktuelle faget.

De store geografiske forskjellene i utdanningsnivå må motvirkes med aktive politiske tiltak. Det betyr særlig å forsvare de desentraliserte utdanningene og hindre at fusjonene i høyere utdanning fører til nedlegging av utdanninger og utdanningssteder i distriktene.

Det må arbeides målrettet for å sikre bred rekruttering fra studenter med etnisk minoritetsbakgrunn. Målrettet informasjonsarbeid og rettledning som rettes spesifikt mot etniske minoriteter trengs for å synliggjøre tilbud og muligheter, og for å motivere til å søke utdanning ved høyskoler og universitet.

En premiering av institusjoner som får studentene gjennom på tid blir i praksis en premiering av høyskoler og universiteter med studenter med bakgrunn fra velstående familier. Det motsatte ville faktisk vært langt mer rimelig; at institusjoner som har mange studenter fra ikke-privilegerede familier, fikk ekstra bevilgninger.

Mål og resultatstyring

Myndighetene har gått alt for langt i forsøket på å styre forskning og høyere utdanning gjennom kunstige markedsmekanismer og byråkratisk mål- og resultatstyring. Arbeidsgruppa foreslår derfor følgende:

Dimensjonering og plassering av utdanninger skal i hovedsak være et politisk, statlig ansvar. Utdanningssteder skal ikke kunne nedlegges av institusjonsstyrer. Dimensjonering og plassering bør også ta hensyn til voksne studenters, næringslivets og offentlig sektors behov for utdanninger, i distriktene.

Mål- og resultatstyring innad erstattes i størst mulig grad av tillitsbasert styring. Arbeidsgruppa tror at arbeidstakere som gis tillit og følges opp på individuell basis yter sitt beste.

Gruppa mener at den resultatbaserte delen av bevilgningene til utdanning må reduseres til fordel for basisbevilgningen. LOs krav om at den resultatbaserte delen reduseres fra 40 til 20 prosent er et minimum.

Arbeidsgruppa mener prinsipielt at tellekantsystemet for forskning i sin nåværende form bør avvikles. Produksjonspresset fører i dag til altfor mange altfor dårlige artikler som knapt leses av noen.

Inntil tellekantsystemet avvikles, vil arbeidsgruppa:

- at siteringer ikke tas inn som et element i tellekantsystemet
- at systemets betydning blir minst mulig,
- at resultatene ikke formidles «nedover» i institusjonene til avdelingsnivå,
- at tellekantene ikke individualiseres og brukes i f.eks. lønnsforhandlinger
- at nivå 1 og 2 i tellekantsystemet slås sammen¹
- at også publisering i dagspresse, tidsskrift, foredrag på arbeidsplasser og organisasjoner og deltakelse i FoU-prosesser der det ikke publiseres noe, også gir poeng

¹ Se kap. 4. Tabell 4. publiseringsindikator (Kunnskapsdepartementet 2015)

Arbeidsgruppa støtter prinsippet om Open Access, dvs. at forskningsresultater publiseres i gratis publikasjoner. Det forutsetter finansieringsordninger som kan erstatte abonnementsinntektene.

Styringsordninger

De siste 20 årene er demokratiet ved universiteter og høyskoler systematisk bygget ned. Arbeidsgruppa mener denne utviklinga må stanses og reverseres.

Arbeidsgruppa mener at de ansatte skal ha flertall i styrene ved universiteter og høyskoler. I dagens situasjon er det viktigst å forsvare valgt rektor og dagens normalmodell for styresammensetning (fire eksterne, fire vitenskapelige, en teknisk/administrativ og to studenter) mot forsøk på ytterligere svekking. Ved institusjoner der det nå er ansatt rektor må det arbeides aktivt for å gjeninnføre valgt rektor.

Arbeidsgruppa går i utgangspunktet inn for valgte ledere på lavere nivåer. Det skal være partssammensatte styre med reell makt på lavere nivåer. Avgjørelsene på alle nivåer skal tas i formelle organer der ansatte og studenter er representert.

Eksterne styremedlemmer må velges fra et langt bredere sjikt enn i dag. Representanter fra de sentrale fagorganisasjonene og de store frivillige organisasjonene har en naturlig plass i styrene.

Arbeidsgruppa mener at tendensen til sentralisert byråkratisering innen sektoren må snus. Administrative ressurser må komme fagmiljøene til gode, og i mindre grad være styrt av ledelsens behov for å fremme universitetet som en konkurransedrevet enhet i et «marked» for utdanningstjenester. Administrative ressurser må brukes på innholdet i forskning og utdanning, ikke på ryktet til universiteter og høyskoler samt markedsføring av institusjonene. Gruppa er svært skeptisk til Gjødrem-utvalgets forslag om et nytt, gigantomt forvaltningsorgan for høyere utdanning.

Forslag om å svekke arbeidstakerorganisasjonenes forhandlingsrett må avvises.

Gruppa mener at NOKUT er et unødvendig, byråkratisk organ som bør nedlegges. Kvalitetssikringen kan gjøres av institusjonen selv og godkjenning av utenlandske utdanninger kan legges til et egnet, mindre organ.

Utdanning

Bolognaprosessen og fusjonene i sektoren bidrar til å forser en uønsket utvikling der utdanningsløpene blir likere, der praktiske studier blir «akademisert» og der disiplinstudier svekkes. Det er viktig å opprettholde et mangfold av utdanningstyper i den offentlige høyere utdanningen, og arbeidsgruppa mener det bør legges vekt på å utvikle ulike løp til ulike behov.

Universiteter og høyskoler må derfor også ansette søkere som først og fremst har bred yrkeserfaring. Det kan ikke være slik at kandidater med phd-grad alltid foretrekkes foran «praktikere». For sterk akademisering av profesjonsstudiene gjennom ensidige og strikte akademiske krav ved ansettelser vil være uheldig. Det bør i større grad vurderes stillinger som kombinerer utdanning og forskning ved institusjonene med stillinger utenfor academia.

De to karriereløpene i akademia (amanuensis/professor vs. lektor/dosent) for kvalifisering og opprykk for ansatte må bli reelt likestilte.

Arbeidsgruppa støtter prinsippet om at all undervisning i høyere utdanning skal være forskningsbasert. Etter vårt syn er det en nødvendig, men ikke tilstrekkelig forutsetning for dette at institusjonen driver med forskning og/eller utviklingsarbeid på de feltene det undervises i. Det er også en forutsetning at de ansatte på *individnivå* kombinerer FoU og undervisning.

Alle studenter i høyere utdanning bør få innsikt og trening i FoU på alle nivåer i utdanningen, f.eks. gjennom bacheloroppgaver eller mer praktisk rettet FoU.

Arbeidsgruppa mener det er svært viktig å hindre innføring av nasjonale prøver i høyere utdanning.

Arbeidsgruppa vil sterkt advare mot at studietilbud og hele studiesteder i «utkantene» nå nedlegges av styrene i de nye, fusjonerte institusjonene.

Arbeidsgruppa vil foreslå en grundig, uavhengig evaluering av Kvalitetsreformen. Når hovedmålet langt fra er nådd, må det på ny stilles spørsmålsteget ved effekten av de tiltakene som ble foreslått og/eller innført: Nedkortet studietid, nye undervisningsformer, lengre semestre og endring av studiefinansieringen.

Forskning

Arbeidsgruppa mener at NTL må bidra aktivt til at LO vedtar en forskningspolitikk i tråd med de verdier organisasjonen arbeider for. NTL må arbeide for at LO søker å fremme sine forskningspolitiske interesser og ideer i de ulike råd, utvalg og samordningsorgan der forskningspolitiske beslutninger fattes. Arbeidsgruppa mener at NTL i særlig grad må arbeide for at Forskningsrådet (NFR) skal fremme forskning relevant for arbeidslivet, ikke bare for næringslivet. Arbeidsgruppa foreslår at det bygges opp arenaer der universiteter, høyskoler, det sivile samfunn og de folkelige bevegelsene kan utveksle ønsker og erfaringer.

Arbeidsgruppa ønsker mindre konkurransebasert og mer forskerstyrt forskning. En større del av de statlige forskningsmidlene må gå direkte til institusjonene, ikke via Forskningsrådet. NFRs midler må i større grad brukes til frie og forskerinitierte prosjekter enn til programmer. Arbeidsgruppa mener det bør være flere kilder til finansiering enn bare NFR, f.eks. regionale fond. Prosjekter bør kunne søkes minst to steder, ikke risikere å bli rammet av en viss fordom eller syn i ett råd.

Arbeidsgruppa vil arbeide for at ordningen med SFF (Sentre for Fremragende Forskning) blir evaluert og vurdert avviklet. Arbeidsgruppa ser ikke at denne måten å selekttere og finansiere forskningsprogrammer fremmer den langsiktige frie forskningen i Norge.

Arbeidsgruppa mener at oppdragsforskning er helt legitimt og viktig, men andelen ikke må bli for dominerende. Oppdragsforskning må underlegges vanlige forskningsetiske krav, og UH-sektoren og statlige forskningsinstitutter må ikke ta rene konsulentoppdrag. Oppdragsforskningen må organiseres tydelig skilt fra den frie forskningen og på en slik måte at forskerne får ordinære faste stillinger.

Den forskningen som gjøres i UH-ansattes forskningstid må være reelt fri. Formelle og uformelle krav til UH-ansatte om å skaffe kommersielle inntekter må avvises. Universitets- og høyskolesektoren kan akseptere privat finansiering av forskning, men bare hvis midlene blir gitt uten bindinger og er styrt av forskerfellesskapet slik at fordelingen skjer etter de kriterier som gjelder for forskningseleksjon og -kvalitet. Andre typer gaver må betraktes som oppdragsforskning og behandles som det.

Arbeidsgruppa mener det må innføres obligatoriske, åpne registre av alle avtaler mellom universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter på den ene siden og deres oppdragsgivere som private bedrifter, organisasjoner, offentlige instanser osv på den andre siden.

Lønns- og arbeidsforhold

Kvalifikasjonsprinsippet må beholdes og forsvares. Særlig viktig vil det være å motsette seg alle forsøk på å unnta ansettelser fra offentlighet. De partssammensatte innstillingsrådene må opprettholdes.

FoU-tid skal ikke gjøres til et knapt gode som utsettes for individuell konkurranse. Både undervisning og FoU skal være en plikt og rett for alle vitenskapelige ansatte. Gode arbeidsbetingelser skal være med på å sikre forutsigbare rammer for den frie forskningen og brukes som et viktig rekrutteringstiltak til sektoren. Alle faglige/vitenskapelig ansatte må ha en FoU-del i sin stilling.

Forskningsretten skal være en kollektiv rett for hver enkelt ansatt. Forskningsretten kan organiseres som et fast forskningssemester.

Arbeidsgruppa legger til grunn NTLs prinsipp- og handlingsprogram som slår fast at kollektive landsomfattende tariffavtaler er en viktig forutsetning for fagbevegelsens styrke. Arbeidsgruppa støtter fullt ut at NTL arbeider for å bevare det kollektive lønns- og forhandlingssystemet og motsetter seg lønnsystemer som baserer seg på individuelle lønnstillegg.

Både utdanning og realkompetanse må verdsettes. All lønnsfastsettelse og lønnsendring skal være gjenstand for forhandlinger mellom partene.

Forslagene fra Tjenestemannslovutvalget for å redusere midlertidigheten er utilstrekkelige. Reduksjon i konkurransebasert finansiering og mer midler direkte til institusjonene framfor gjennom Forskningsrådet og EU er de klart viktigste tiltakene. Noen av Rindal-utvalgets forslag kan være et sted å begynne i tillegg.

Arbeidsgruppa mener at NTL må motsette seg alle former for detaljert tidsregistrering i sektoren.

Internasjonalisering

Arbeidsgruppa mener at Norges bidrag til EUs forskningsprogrammer må evalueres kritisk og reduseres betydelig. Midlene må i stedet brukes på fri forskning. Blant annet andre typer internasjonale forskningsnettverk som i større grad er initiert av forskerne selv.

Arbeidsgruppa mener at samarbeid med land i det globale sør i hovedsak skal tjene interessene til disse landene. Vi forsvare derfor gratisprinsippet også for utenlandske

studenter og krever at bistandselementet i Kvoteordningen opprettholdes i programmet som skal erstatte den.

Arbeidsgruppa mener NTL og LO må intensivere arbeidet mot at Norge tilslutter seg TISA-avtalen eller lignende internasjonale handelsavtaler. Hvis det likevel skjer, må all utdanning, også høyere, holdes utenfor avtalen.